

**אָנֹרֶדֶד אַתְּ בַּתִּי
לְלַמֵּת
לְשִׁירָה תַּלְאֹמֶן**

הרב אהרון ליכטנשטיין שהוֹא גם ד"ר לספרות
אנגלית. מזריג אוד הסכם השלום עם מצרים
מתוֹן שקידחת הערד של פיקוח נפש
בגדי הערד של קדושת הארץ

למשועול האר של חוגים רתים ו' חורניים. משפחת ליכטנשטיין יכולה לשמש דוגמה לקליטה טובה בארץ. מפני הרוב ורعيיתו לא נשמעת אף טענה אחת, يولא רק משום שהם מוסדרים בעבודה, אלא גם, ואולי בעיקר, משום שעלו לארץ מתוך הכרה סגנית עמוקה, איזונים, לא-ציוניים, במרכאותם ובלי חבראות — בת אוביינן את הארץ.

במזכירות — הם אוהבים את זהאו. כאשר שואלים אותו ואת רעיהו, אם חסר להם משהו, הם מшибים ב' פנויים מאירות: „ברוך השם, אישית לא חסר לנו דבר. הכל בסדר“. אבל יש לו, בראש יישיבת הר-צ'יון, השגות — לא ביקורת, אלא רק השגות — על כמה דברים שהוא נתקל בהם בנסיבות חיינן.

באחרונה שודק הרב ד"ר אהרון ליכטנשטיין על כתיבת ספר במחשבת היהדות, אשר יכלול, בין השאר, פרקים בנושאים הבאים: אגואים ויאלאטרואיזם בהלכה, הומאניזם בהלכה, לפניהם-מסורת-יהודין בהלכה, הערמה בהלכה וכיו"ב. אולי אין זה מקרה, שדוווקא הוצאה "עם עובד" התקשרה עמו כדי להוציא ספר זה לאור, שכן, שמו הולך לפניו כמו שיודע להקים ילקיטים גשורים וקשרים עם חילוניים לא מחום מאשר עם צייר דתי.

הרב ד"ר אהרון ליכטנשטיין אינו
ראה את התחמודדות עם חילוניות, אם
כ;yידים ואם בכזיבות. הקרים-הגש-
רים פותחים לפניו מרחבים ואפשרו-

זאת למלוד, ללמד ולהתמודד.
יש לו מנגעים קרובים עם אנשים
עיריים במסגרת היישוב ומחוץ לה,
ענין מיוחד לו בנוער, במחשיותו,
בפעולותיו ובדריכות. אך מידת מעורר
בוותו בעיות קיומיות וعصויות אינט-
טראקטיבית. לעיתים רוחקות הוא מבע-
ברבים את דעתו לגבי סוגיות ותמי-
סעות שונות בחיננו.

● פה מקום השכינה

בשעת ערב, בין שיעור לשיעור, ניהלנו שיחה ממושכת. הנושא הראשי היה שנות עורך כמעט באופן טבעי. איך מסביר היה הסכמי קמפו-דיוקיד. תרבות ד"ר אתרון ליכטנשטיין את הימיקוח החրיגי החוץ את כל החוגים והמחנות בישראל לגבי ההסכם ור' ההתנהלות ביהודה ושומרון, ובולט בזאתה בפנינו האורובית בדרכו.

ביחוד בחורן הציבור הדתי – „איבור דתי – יש לו, מטבח
הבדאים, זיקה יותר הדוקה לאرض
מאשר אדם חילוני סתום, אם כי ברור
שיש הרבה חילוניים שזוקחם לאرض
עומקה מאוד ואני נבי, חס ושלום,
לගרווע מאך”, טען הרב. „ראשית,
אדם חילוני קשורי מושתתים בעיקר
באוון יחסיו יותר על הוות ועתיד
מאשר על עבר. בשביב האדם הדתי
העבר הוא מרכיב הרבה יותר חשוב.
שנונית, קיים גם עניין הקדושה שבארץ.
אדם דמי רואם זאת לא רב מוגבמת”

אומם וחי רואה זאת לא וק מקומות
חצapiות גיאופוליטית. לדידיו פה מקום
וכוחות השכינה, ישראל היה המקום
שמהוּהוּה חשיטה להרבה מצוות. והרי
עצמם היישבה כאן היה מצוות, וגם
החזקה היה מצוות. שלישית, דרכי
הפעולה פרגמטיות יותר ערניות,
לפעמים גם יותר מופשטות".

— הטעון היסודי של רבנים ור' פוסקי-הלכה וסתם אונשיין דתאים לדיון עמדותיהם ותביעותיהם בתקופה

מאת לוי יצחק
הירושלמי

ט וקטוריים לספרות יש
רבים. דוקטוריהם לספ-
רות אנגלית אינם חס-
רים. ראשי-ישיבת —
בודאי אין מספרם מועט. אך
דוקטור לספרות אנגלית-ראש-
ישיבת, יש בארץ — אם איינני
טועם — רק אחד.

בארצות-הברית ואך באירופה זו
תופעה שכיחה. בשעטנו ידענו רב־
ראשי אחד — יצחק אייזיק הליי
הרץוג — שהיה גם דוקטור. למרות
למדנותו המופלגת ואישיותו הנعلاה —
עוררה בחרותו לתפקיד הרב הראשי
באמצע עשור הח' 30, בקרות בקרוב
חוגים דתיים מוסלמים. בכל אוטן,
במקומו לא באו רבני־דוקטורים. ל־
עומת זאת, חל חידוש דוקא בעולם־
הישיבות.

אף שבולים היישובות מקפידים
ומדקדים יותר מאשר בעולס-הרביה
קמת, עומד בשנים האחרונות בראש
ישיבת הר' ציון באלוון-שבות הרב ד"ר
אהרון ליכטנשטיין, בוגר ישיבות ר'
חaims ברלין ורבו יצחק אלחנן בניו-
יורק וגוניג'ירפסיטם - "הרוורב".

זהו מגדיר כ „מוריו ורבי המובהק“. זמן קצר לאחר מכן נקרא ליכטנשטיין ספרות אנגלית במקללה לבנותה ח' ישיבת, אך כאשר פתחו שם את ח' „כולל“ — ניהל אותו ונתקן שיעור ב „ישיבת יוניברסיטי“. הארץ הוא שקווע כל-כולו בעולם החוראה וההלכה ובמוחשבת ישראל ועומד בראש ישיבת הר ציון.

● לא חסר דבר

שונה הוא מראשיישיבות אחרים — לרובות ראשי „шибות-הסדר“ — לא רק בთואר האקדמי שהוא נושא, אלא גם בחזות פניו המגולחים למשיעי (לא בטענה, חילתה) ובלבשו. מידת דבקותו במצוות ובלימוד אינה שחותה משל אחרים. הוא מוחמיר בקלה כבחי-כמורות, אך אינו מסתגר בדلت אמות של תורה ומוחשבתו פורצת אל מעבר

חגנות שימושה לכתב קפה. "חגנות גורמת לחעטת 'שירות לאומי חוא מיבצע' של גמילוט-חסדים לוולת'"
דיוויד לא חוא לרוחי"

● תורם לעיצוב האישיות

— לא הייתה שולל ליבור תלמידי ישיבות באוניברסיטה פתוחה?
"עקרונית — לא היחי שולל, אבל קודם כל שיגיעו לרמה מסוימת בלי מודים התורניים", פסק ראש הישיבה.

— האם לא חטא החיבור הדתי בכך שלא עזרה היזמת פניות לשירותים לאוירוי?

"חטא זה מושג הרף מדרי", סבור הרב ליכטנשטיין. "אבל היה מיצגה שלא עשו די בעידוד בניית דתות לשירות לאויר. השורות הלאומי כשי לעצמו הוא דבר חסוב וחשוב. הוא תרומם, בדרך כלל, לעיצוב איזייתה של הבית המשכית והוא גם מיבצע — היחי אומר: מצווה — צל גמי לות-חסדים לוולת. אף אני מאמין שבנאות, שבנות לא-ידחות נישאות עמהן מכך, טענות והרגשות כלפי בניית דתות מודרניות האומנות, הפסירות ובו"ב? הפטורות משרות, כאלו עליה (על הלא-ידחות) מוסלות יותר חובות. הרחבה המוגרת של המשכיות בשרות לאויר תבטל או תרכך הרגשות זו. ואת וודר: בצירות לאויר יכולות בניית דתות לסייע לא רק במישור גמilot-חסדים, אלא גם בהקניהם ערבים יהודים והעתקם".

— כאשר בחר תנייע לאויר השורות תלמידי — האם תעוזר אותה ללבת לצפא, או לשירות לאויר?

— אני עודד אותה ללבת לשירות לאויר.

— מודע לא הקונה — ולא קיימת — כאן ישיבת-יוניברסיטאי בנותה הרפ-פולובייצק? האם אין לה קצת במניאות היישראליות?

— אני בטוח אם הדרך האופטימלי כאן — כדי להרחב את הידע הכללי של תלמידי ישיבות — היא הקמת מסגרת משולבת כזאת, או שהמסגרות יישארו נפרדות, ככלור היישבה תהית כולה קודש, והרוצה — ילך במקביל למוגרות אקדמיות נפרדות.

— מה דעתך בעניין זה?
"מצב הקים — הדרך העניתה נראהתי לי יותר, אבל לקראת העתיד לא היחי סוג אופציות", מציין הרב ד"ר אהרון ליכטנשטיין.

— האם אכן תלמידי-ישיבות יש נטייה ללבת, מבחיל, לילדיות כלויות?

— לא היחי אומר, שיש נהורה, או יש ציבור המונין בכר".

— גם בישיבה שאתה עומר ב'

ראשה?
(סוף בעמוד 65)

סיבה אחת. אך יש גם סיבות אחרות. העולם המערבי בכלתו הולך ומתו רחק מערכות דתיות ומאותן תפיסות מוסריות המושרשות במסורת היהדות, שכמה דתות אחרות אף שאבו מהן, וככל שהעולם הכללי הולך ומתנוון מហינן ערך-מסורתית — הרוחות מגינויים גם אליגנו' וזה מגדיל את הפער בין הציבור הדתי, שמתאמץ ואיך להתחמץ לשומר על ערכיו, לבין הציבור הכללי.

„אתן דוגמה קטנה, ואין זו דבר מרכז, והוא מידת העניות בטריטים, מחותן וכו'. לפני עשרים-שלוש שנים היה אינגריד ברגמן שחקנית צירה, אשר בהיותה נשואה ילדה בן שלא מבלה — היה מונדה כי ארצאות-הברית. שנים רבות לא העות להראות פניה בארכזות-הברית. היום וה נשמע לא אמרן. היום — תופעה כוותה היא עניין-יבציגורה כמעט. התפוררות המטבחה — היה איטי לתמירנות — גורמת לחעטת."

— אתה ראי ש'ישיבת' זונזנץ לרבי נתן, אך גם בוגר אוניברסיטה, "הר' וורד", השולט החילוני מוכך לך. האט אתה פבורי, שכן הרואי להעניק לתלמידי מודרניות אומנות, הפסירות ובו"ב? כלום תרבות זו אינה חסנה ובשל חפרונה נגמם החינוך היישוב?

„אני רואה ואתם כפוגם, באיזר איני סבור שהחינוך שקיבל וננתן החזון-אייש אפשר לכנותו, חס ושלום. כפוגם, אני חושב, כי יש הרבה אנשים שהחינוך היה יותר עשרה וכושר התחמדותם שלהם עם המיצאות המו"ר דרנית היה חזק ומחודד יותר אילו ניתנה להם מידה מסוימת של תרבות כלילית. וה דבר המכיר שיקול לפני הנסיבות, הרמה התורנית, המחדיר שי-שולם בוה וhogma. שעבורה רוצים לרוכש את ההשכלה הזאת".

— האם לא צריכה להיות הבודנה לשלמות אלה של תרבות, ספנות, אמונה? מודע לא יוסנה בכנסת — ואין לי שום ישבה לארץ, זה דבר חוויבי. חובה רחוק מאוד ממנה עם הצוהלים. אני רחוק מאוד מודה מוה. הפגנות-החסמתה שהיינו בנמל התעופה ובדרך לירושלים — בשובו של ראש הממשלה מקספר דיויד — אין לנו יותר מושב הארץ. אבל יש גם גורם לחייב גבול אלמנת. אבל יש לנו מיטויים אחרים, מה חמיר מחינתה ה"מעמד הבינלאומי", באיזו מידה יגروس הדבר להחרמת המתייחסות עם המדינות השכנות, וכتوואה מכך שמא, חס ושלום, חפרוץ מלמה ווכיווא באלה".

— אתה פבורי, שצורך להקיטות התה' נחלויות גם בגיןך לדעת האמריקנים?
„השלהה היא: עד מה מותר לנו למתוח את החבל כלפי האמריקנים. שהם, ללא ספק, יידידינו והם ממשמשים מצעיע בעקבות ההסכם בראש צלול, אך בלב כבד מואה. כדי שנוכל לשני מושב על חינו ועל האפשרות להחפתה כאן במרכזה נסכת ישראל — דרוש שלום".

— במדינה ובחברה שלנו העמוק בשניהם האחרונות הפער בין דתיהם לחיילונים בכלל כמה חוקים ותקנות, ביןיהם אלה ההורחים את הפטור לבנות דתות מושירות בצח"ל ומשירות לאותם, ובו"ב. בוגנו אונרת, שי-היות מעודד התנדבות בנות דתות לשירות לאויר, ובו"ב. האט היהדות הרדושה בנות דתות ללבת לשירות לאויר? ..

„עובדיה והכשרה שלנו העמוק במשיכים מאמינים — יש להם אמונה באידאלים. הקשר לארץ הוא במוחך אצל חזק יותר מאשר מחסיבות שכבר עמדתי עליהם".

— הפעילות של "גוש אמונים" מתבטאת, בין השאר, בהפגנות תוקין פניות, אם לא להשטש במונה אליו. טות. אתה מוחיבך לך זו של מוחאה? „מבחן מוסרי אני דוחה את הדבר. השאלות העומדות על כף המאונים הן כה גורלוות וכח חשובות, שאמציעים אלה הם לגיטימיים כמו בכל חברה דמוקרטית. אם הם ייעלים — זו שאלה אחרת".

● איני בין הצוהלים

— אם ייעילם, לדעתך? „יש לי ספק עמוק בדבר", אומר הרב ד"ר ליכטנשטיין בקצרה.

— אתה חבר "גוש אמוני", או מידחה עט מונגה זה?
„אני חבר. אני מודחה ולא מודחת. אני מודחה עם רוכים, עם אהבת הארץ ועם החוץ של קדושת הארץ. אבל אני מקבל את ראיית המציאות שלם ואני מסתיג מסדרי-הדעות שלם. כמובן: שלמות הארץ מול חי אדם. אני גוטה יותר לשיטתו של מורי ורבינו הרב יוסף דב סולובייצ'יק שליט"א, שהוא אדם. הם ערך יותר חשוב מצלמות-הארץ כשלעצמה".

— הטעמי קמפניויר — אפשר לארותם בכתיבת טוביה ואתה מצלול להחיטה טוביה עליהם?
„אני נימנה עם הצוהלים. אני רחוק מאוד מודה מוה. הפגנות-החסמתה שהיינו בנמל התעופה ובדרך לירושלים — בשובו של ראש הממשלה מקספר דיויד — אין לנו יותר מושב הארץ. אבל יש לנו מיטויים אחרים, מה חמיר מחינתה ה"מעמד הבינלאומי", באיזו מידה יגروس הדבר להחרמת המתייחסות עם המדינות השכנות, וכטוואה מכך שמא, חס ושלום, חפרוץ מלמה ווכיווא באלה".

— אתה פבורי, שצורך להקיטות התה' נחלויות גם בגיןך לדעת האמריקנים?
„השלהה היא: עד מה מותר לנו

למתוח את החבל כלפי האמריקנים. שהם, ללא ספק, יידידינו והם ממשמשים מצעיע בעקבות ההסכם בראש צלול, אך בלב כבד מואה. כדי שנוכל לשני מושב על חינו ועל האפשרות להחפתה כאן במרכזה נסכת ישראל — דרוש שלום".

— במדינה ובחברה שלנו העמוק בשניהם האחרונות הפער בין דתיהם לחיילונים בכלל כמה חוקים ותקנות, ביןיהם אלה ההורחים את הפטור לבנות דתות מושירות בצח"ל ומשירות לאותם, ובו"ב. בוגנו אונרת, שי-היות מעודד התנדבות בנות דתות לשירות לאויר, ובו"ב. האט היהדות הרדושה בנות דתות ללבת לשירות לאויר? ..

„עובדיה והכשרה שלנו העמוק, שבארץ מעמיק הפער בין דתיהם — אני מעדיף לומר לומר, שומר-מציאות' לחילוניים. החקיקה שאתה מוכיר היא, אולי,

פיט שווים הוא: שהتورה אחת, ח"ה חלפה אחת. אך אפשר, שבנושאים ח"ה שטחים והחנהלות — כל מהנה רתי יש לו תורה מיוחדו ובל ארט רתי יש לו חוף מיוחד?

„למעשה, יש כאן שתי נקודות שונות: יות במחוקת, שיכלות להולך ל' מחוקת ולמסקנות הפקות גם במס' גרת הלחתי-chorתית. בראש וראשונה יש שאלת הערך המצב. גנין, שכולם מסכימים, שפיקוח-נפש הוא רכיב מרכזי, אבל החשובה על ה' שאלת מיידת המצב שלנו הוא שאלת הבחירה ובקביעת הקייטר מדינית-ביטחונית ובקביעת נפשן יוניס הילכתיים לגבי פיקוח מחוקת, ואפשר לגבי נושא זה קיימת מחוקת. נקודה גורם לפיטת שאלות שתהייה מחוקת. קביעה גורם קביעה סדר הלדייפיות. גם אם גנין שיכלום מסכימים, שקיים גורם של קדושת פיקוח-נפש וקיים גורם של איזון בינם — קשה לפוסוק באופן חד-משמעות".

● איפה, מתי ואיך

— אתה מהי הבודה' הגורם ומצדך מדיניות הגורם "הרבה אלוני" מורה?"

„קשה להסביר על כך בהכללות", אומר ראי ש'ישיבת הר' ציון שבאלון-שבות. „לגביה התנהלות כשלעצמה, ככלות מתי ואיך. התנהלות כשלעצמה, כשלעצמה הארץ, זה דבר חוויבי. חובה לחייב גבול אלמנת. אבל יש גם גורם לחייב גבול אלמנת. אבל יש לנו מיטויים אחרים, מה חמיר מחינתה ה"מעמד הבינלאומי", באיזו מידה יגروس הדבר להחרמת המתייחסות עם המדינות השכנות, וכטוואה מכך שמא, חס ושלום, חפרוץ מלמה ווכיווא באלה".

— אתה פבורי, שצורך להקיטות התה' נחלויות גם בגיןך לדעת האמריקנים?
„השלהה היא: עד מה מותר לנו למתוח את החבל כלפי האמריקנים. שהם, ללא ספק, יידידינו והם ממשמשים מצעיע בעקבות ההסכם בראש צלול, אך בלב כבד מואה. כדי שנוכל לשני מושב על חינו ועל האפשרות להחפתה כאן במרכזה נסכת ישראל — דרוש שלום".

— אתה חושש גם מפני עימות בין ישראל לבין יהודים בארצות-הברית אם יהיו התנהלות ניגוד במדינות לדעת המি�של האמריקנים?
„אני חושש לה מצד אידי-הנעימות כשלעצמה שיכולה להיות ליהודי ארץ-חותם הארץ. לא נראה אם גם הם במקרים מסוכמים — יסבלו בש-ביל ארץ-ישראל, המחר של חס ושלום, גדול יותר. אבל אם כתמי צה"ה, צה"מ, מרכז בישראל — או צרך להת-

חشب גם בנקודה הזאת".
— "גוש אמוני" מורה, שומר-מציאות' לחילוניים. רג' לומר, שומר-מציאות' לחילוניים. זה לא מקרה", משבב הרב ליכטנ-

